

[www.salampnu.com](http://www.salampnu.com)

## سایت مرجع دانشجوی پیام نور

- ✓ نمونه سوالات پیام نور : بیش از ۱۱۰ هزار نمونه سوال همراه با پاسخنامه
- تستی و تشریحی
- ✓ کتاب ، جزوه و خلاصه دروس
- ✓ برنامه امتحانات
- ✓ منابع و لیست دروس هر ترم
- ✓ دانلود کاملاً رایگان بیش از ۱۴۰ هزار فایل مختص دانشجویان پیام نور

[www.salampnu.com](http://www.salampnu.com)

# عنوان درس : نظریه های جامعه شناسی (2) گروه علوم اجتماعی

تعداد واحد: 3 واحد نظری

منبع: نظریه جامعه شناسی در دوران معاصر

مؤلف: جورج ریترز

مترجم: محسن ثلاثی

چاپ دهم: 1384

فصول: 4 ، 5 ، 6 و 7

تابستان 1385

شهنار صداقت زادگان گروه علوم اجتماعی

## معرفی درس نظریه های جامعه شناسی 2

■ نظریه های جامعه شناسی 2 از دروس اصلی و الزامی رشته علوم اجتماعی است. پیش نیاز این درس نظریه های جامعه شناسی 1 است. در این درس دانشجو با عمده ترین مکاتب جامعه شناسی و نظریه پردازان معروف آنها و همین طور عمده ترین انتقادات وارد بر این نظریه ها آشنا خواهد شد و از این طریق برای تحلیل واقعیت های اجتماعی جامعه و پیرامون خود به بصیرت لازم دست خواهد یافت.

# فصل چهارم : نظریه های جامعه شناختی نوما رگسیستی

## اهداف فصل 4

1. نقد پیروان مارکس بر مارکسیسم
2. شناخت راه حل هر یک برای تکمیل مارکسیسم

# پيروان كارل ماركس

- .I جبرگرايان اقتصادي
- .II ماركسيست هگلي
- .III مکتب اقتصادي (فرانکفورت)
- .IV ماركسيسم ساختاري
- .V اقتصاد نو ماركسيستي نهادي
- .VI ماركسيسم ساختاري



# جبر گرایي اقتصادي

- اقتصاد سياسي تعيين کننده جامعه، سياست، دين، نظامهاي فكري و غيره است.
- فروپاشي سرمايه داري گريز ناپذير است.
- مارکسيسم مانند علوم فيزيکي و طبيعي اين فروپاشي را با دقت پيش بيني مي کند.
- انگلس، برنشتاين و کائوتسکي از پيروان جبر گرایي اقتصادي هستند.
- نقد: با اندیشه ديالکتیکی مارکسيستي همخواني ندارد. چون اندیشه و کنش فردي را نادیده مي گیرد.

# مارکسیسم هگلی

- به ریشه های هگلی نظریه مارکس روی آوردند.
- رابطه دیالکتیکی میان جنبه های ذهنی و عینی را دوباره برقرار کردند.
- پایه تحول نظریه اقتصادی شدند.
- گئورگ لوکاج و آنتونیو گرامشی مارکسیست های هگل معروف هستند.





# مفاهیم عمدہ گنورگ لوکاچ

1. چیز وارگی

2. آگاہی طبقاتی

# چیز وارگی از نظر لوکاچ

- می خواهد نظر مارکسیست های اقتصادی را در مورد چیز وارگی بسط دهد.
- از نظر لوکاچ این خود آدم ها هستند که به کالاها ارزش می دهند.
- اما تصور می کنند که بازاری مستقل از کنشگران ارزش کالا را تعیین می کند.



## چیزوارگی از نظر کارل مارکس

- طلسم انگاری در جامعه سرمایه داری یعنی ارزش کالا مستقل از کنشگران در بازار تعیین می شود.
- طلسم انگاری پایه چیزوارگی است.
- طلسم انگاری مارکس در اقتصاد و چیزوارگی لوکاچ در سراسر جامعه است.

# مقایسه چیز وارگی نزد لوکاچ و بر و زیمل

■ بر و زیمل چیز وارگی را سرنوشت گریز ناپذیر بشریت می دانستند.

■ اما برای لوکاچ در تار و پود نظریه مارکسیستی تنیده شده بود.





## آگاهی طبقاتی چیست

- خصالت گروهی از آدمهایی که جایگاه همانندی در نظام تولیدی اشغال کرده اند.
- خاص جامعه سرمایه داری است، جوامع قبلی از رشد آن جلوگیری کردند.
- جایگاه ساختاری به پرولتاریا توان کسب آگاهی طبقاتی داده است.



## ادامه آگاهی طبقاتی چیست

- خرده بورژوازی و دهقان به سبب جایگاه ساختاری خود نمی توانند آگاهی طبقاتی کسب کنند.
- طبقه پرولتاریا می تواند از «طبقه در خود» یعنی موجودی آفریده ساختار به «طبقه برای خود» یعنی آگاه به جایگاه و رسالت خود تغییر شکل دهد.

# مفاهيم عمده آنتونيو گرامشي

■ تفوق (hegemony)

■ ايدئولوژي انقلابي

# تفوق

- رهبري فرهنگي که طبقه حاکم اعمال میکند.
- جایگزین جبر اقتصادي
- روشنفکران به سود سرمایه داران موافقت توده ها را بدست مي آورند.

# ایدئولوژی انقلابی

- تحول تاریخی به خودی خود یا گریز ناپذیر نیست.
- توده ها بدون ایدئولوژی انقلابی نمی توانند انقلاب کنند.
- ایدئولوژی انقلاب کار نخبگان است توده ها آن را عملی میکنند.



## نظریه انتقادی

- در سال 1923 در فرانکفورت آلمان پایه گذاری شد.
- در دوران تازی ها به آمریکا مهاجرت کردند.
- بعد از جنگ دوم جهانی برخی بازگشتند برخی در آمریکا ماندند.
- بیشتر انتقاد کرده اند هدفشان افشای دقیقتر ماهیت جامعه است.



# انتقادهای نظریه انتقادی به چیست؟

- به جبرگرایان اقتصادی که جنبه دیگر زندگی اجتماعی را در نظر نگرفته اند.
- به اثبات گرانی که مورد انتقاد جبرگرایان بود و آن را ذاتا بی طرف می پندارند.
- به جامعه شناسی که علم را هدف قرار داده وضع موجود را می پذیرد و هرچیز بشری را به متغیر تبدیل می کند.
- انتقاد از جامعه نوین
- انتقاد از فرهنگ

# انتقاد مکتب انتقادی به اثبات گرایی

- برای همه رشته ها روش علمی واحد به کار می گیرد
- علم را ذاتاً بی طرف می پندارد.
- جهان اجتماعی را چیزواره میکند.
- کنشگران را منفعل می انگارد.
- محافظه کار است.
- وسیله را با توجه به هدف ارزیابی میکند اما هدف را ارزیابی نمی کند.

## انتقاد مکتب انتقادی به جامعه نوین

- کانون سلطه از اقتصاد به فرهنگ منتقل شده است.
- سرکوبی ناشی از عقلانیت صوری است.
- اردوگاه آشویتز عدم عقلانیت عقلانیت صوری است.
- تکنولوژی عقلانیت صوری است که توتالیتاریسم و بردگی انسان ها را در پی دارد.

# انتقاد مکتب انتقادی به فرهنگ

- صنعت فرهنگی یعنی ساختار عقلانی و بوروکراسی که مهار فرهنگ نوین را در دست دارد.
- این فرهنگ به وسیله رسانه های همگانی انتشار می یابد.
- صنعت دانش حاصل دانشگاهها و موسسات تحقیقاتی است که ساختاری سرکوبگرا دارند.



# خدمات عمده نظریه انتقادی

1. ذهن گرایی

2. دیالکتیک



# ذهن گرایی در نظریه انتقادی

- توجه را از زیرساختار به روساختار معطوف نمودند.
- زیرا تنعم بعد از جنگ تناقض اقتصادی را کاست اما آگاهی کاذب ایجاد کرد.
- فرهنگ به صورت صنعت فرهنگ و دانش و ایدئولوژی عامل سرکوب شد.
- نظارت از طریق فرهنگ ملکه ذهن می شود.

## ادامه ذهن گرایی در نظریه انتقادی

- هابرماس به مشروع سازی از طریق یک نظام فکری ساخته نظام سیاسی اشاره می کند.
- مارکوزه بینش فروید در مورد آگاهی را با تفسیر مکتب انتقادی از فرهنگ تلفیق کرد.
- ساختار روانشناختی، آسیب شناسی روان و آزادسازی روانی را از دید فروید گرفتند .

## دیالکتیک در نظریه انتقادی

- تاکید به جامعیت اجتماعی دارد یعنی آگاهی فردی، ساختار فرهنگ و اقتصاد مهم است.
- دو عنصر همزمان (روابط اجرا) و ناهمزمان (تاریخ) را در نظر می‌گیرد.
- در پی کاربرد عملی در بطن جامعه است.

## ادامه دیالکتیک در نظریه انتقادی

- به دنبال آزادسازی نوع بشر است.
- در پی رهایی از فقر محتوای ناشی از جدایی عمل و نظریه (محصول سرمایه داری) است.
- هابرماس در کتاب دانش و منافع بشری سه نظام معرفتی را از یکدیگر تفکیک کرد: علم تحلیلی (اثبات گرایانه)، دانش انساندوستانه (فهم جهانی)، دانش انتقادی (رهاسازی بشر)



# انتقادهای وارد بر نظریه انتقادی

- ضد تاریخی است.
- عموماً اقتصاد را نادیده گرفته است.
- طبقه کارگر را به عنوان نیروی انقلابی نادیده گرفته است.

# افکار یورگن هابرماس

- هدفش ایجاد برنامه ای نظری برای بازسازی مادی اندیشی تاریخی است.
- بین کار(کنش معقول هدفدار) و کنش متقابل (کنش ارتباطی) تمایز قائل شد.
- مارکس دومی را به اولی تقلیل داده است.



## ادامه افکار یورگن هابرماس

- بین کنش وسیله ای ، کنش استراتژیک و کنش ارتباطی تمایز قائل شد.
- مارکس در پی کار تحریف شده و هابرماس در پی ارتباط تحریف شده است.
- روانکاوی در خدمت رهایی از ارتباط تحریف شده است

## ادامه افکار یورگن هابرماس

- مشروع سازی و ایدئولوژی علت های اصلی تحریف ارتباطات است.
- تکامل حاصل نظام هنجار بدور از تحریف است
- عقلانیت یعنی توافق غیر تحمیلی که حاصل موقعیت گفتاری آرمانی است.



# ادامه افکار یورگن هابرماس

- اعتبار سخن حاصل استدلال و برهان است.
- داعیه ای معتبر است که قابل درک باشد، حقیقت باشد، گوینده صادق باشد و حق بیان مطلب داشته باشد.

# مارکسیسم ساختاری (انتقاد از نظریه های مارکسیستی دیگر)

- واقعیت های مشاهده پذیر ماهیت جامعه را نشان نمی دهد  
باید ساختار نظام را جستجو کرد.
- تاریخ گرایی نیز به جای ساختار مسلط، بر داده های  
تجربی تاکید دارد.

# ادامه مارکسیسم ساختاری (انتقاد از نظریه های مارکسیستی دیگر)

- جبرگرایی اقتصادی، ساختار سیاسی و ایدئولوژیک را به اقتصاد تقلیل می دهد.
- انسان گرایی مارکسیستی و ذهن گرایی هگلی را رد می کند.

# اصول مارکسیسم ساختاری

- توجه به ساختار های پنهان اما مسلط بر سرمایه داری
- در کنار اقتصاد توجه به ساختار سیاسی و ایدئولوژیک
- نظام سیاسی و ایدئولوژی خود مختار هستند.



## ادامه اصول مارکسیسم ساختاری

- به تناقض میان ساختارها توجه دارند تا تناقض‌هایی که کنش‌گران با آن مواجه‌اند.
- به تحقیق نظری به جای تحقیق عملی توجه دارند.
- تاکید بر جامعه معاصر دارند.

# لویی آلتوسر

- درست خوانی آثار مارکس یعنی ساختارگرا دانستن مارکس.
- تاکید مارکس بر اقتصاد خاص جامعه سرمایه داری است.
- منظور مارکس از تولید، تولید افکار، قوانین و هنر هم هست.

## ادامه لویی آلتوسر

- روش دیالکتیکی باجبرگرایی اقتصادی در تناقض است.
- مارکس قبل از 1845 انسانگرا و بعد از این تاریخ علمی کار کرده است.
- این تغییر جهت کشف علمی مارکس است.
- دو شاخگی زیر ساختار و روساختار را رد کرد.

## ادامه لویی آلتوسر

- روساختارها خودمختاری نسبی دارند حتی می توانند عامل مسلط شوند هر چند در پایان کار اقتصاد مسلط می شود.
- تعیین چند بعدی یعنی تناقض ها بر یکدیگر موثرند.
- تحول ناهموار است یعنی شکل های اجتماعی از پیش تعیین شده نیستند.



# نقد های وارد شده به لویی آلتوسر

- نظر مارکس در گروند ریسه موید تفسیر انسانگرایی گرامشی است تا ساختار گرایی آلتوسر
- اولمن: تکامل فکری مارکس در آثار اولیه اش نیز به چشم می خورد.

# نیکوس پولانزاس: اقتصاد، سیاست، ایدئولوژی

- با نقد ساختار گرایی آلتوسر سعی کرد به جهان واقعی همچون طبقه، فاشیسم و دیکتاتوری بپردازد.
- بیشتر از آلتوسر درگیر فعالیت انقلابی شد.
- اقتصاد گرایی مارکسیست های اولیه و مارکسیسم هگلی (لوکاچ) را رد کرد.
- مارکسیسم هگلی و مکتب انتقادی را به دلیل تاکید بر عوامل ذهنی و کنشگر فردی رد کرد.

## سه عنصر سازنده اصلی سرمایه داری: دولت، ایدئولوژی و اقتصاد

- بسط اندیشه خود مختاری نسبی، اجزاء ساختاری سرمایه داری ارتباط متقابل دارند.
- ساختارها مرکب از چندین خرده ساختار و رده ها است که در تناقض با یکدیگر هستند.
- کارکرد اصلی دولت حفظ انسجام سیاسی و ایدئولوژیک است.

## ادامه سه عنصر اصلی سرمایه داری

- در سرمایه داری انحصاری دولت اهمیت تعیین کننده می یابد.
- برداشت پولانزاس کثرت گرایانه، دیالکتیکی و انعطاف پذیر است.



# واکنش های انتقاد آمیز در برابر مارکسیسم ساختاری

- تامپسون: غیر تاریخی است.
- از عملگرایی کورکورانه حمایت کرده است.
- جهت گیری نخبه گرایانه دارد.
- از کنشگران و آگاهی چشم پوشی کرده است.

# ادامه واکنش های انتقاد آمیز در برابر مارکسیسم ساختاری

- میلی باند: جبر گرای ساختاری است و به تحقیق تجربی توجه نکرده است.
- جسوپ: کار پولانزاس کارکردگرایی ضمنی است.

# جامعه‌شناسی اقتصادی نو مارکسیستی

- برای تطبیق نظریه مارکسیستی با واقعیت‌های جامعه نوین سرمایه‌داری می‌کوشد.
- اندیشمندان معروف و نظریه‌آنها:
  - پل باران و پل ام. سوئیزی (1966): سرمایه‌انحصاری
  - هری بریور من (1974): کار و سرمایه‌انحصاری

# سرمایه انحصاری پل باران و پل سوئیزی

■ در عصر مارکس سرمایه داری رقابتی بر سر قیمت حال  
جایش را به سرمایه داری انحصاری داده است که رقابت  
در عرصه فروش است .

■ همین طور:

1. پیدایش شرکت های غول آسا
2. نظارت مدیران بر شرکت که چشم انداز دراز مدت دارند.
3. قضیه اصلی، توان ایجاد و مصرف مازاد اقتصادی است.



مصرف مازاد  
اقتصادی در اقتصاد  
نومارکسیستی

- حقوق کلان به مدیران
- سود سهام به سهامداران
- بهبود تکنولوژی
- سرمایه گذاری خارجی
- خدمات پس از فروش
- از رده خارج کردن
- اعتبارات سهل الوصول
- اتلاف مازاد از طریق :
- ✓ مشاغل دولتی
- ✓ هزینه های نظامی

# انتقاد بر کار پل سوئیزی

- اقدامات باز هم به مازاد بیشتر منجر می شود.
- مدیران زیاد هم خردمند نیستند.
- برخی به جای مدیر به نظارت سهامداران تاکید دارند.
- نظریه را از کار متوجه ساختار های اقتصادی سرمایه داری نمود.

# هری بریورمن: کار و سرمایه انحصاری

- مبنای تحلیل را بر انسانشناسی مارکس قرار داد.
- به کارکنان خدماتی یقه سفید می پردازد که کار ذهنی انجام می دهند.
- استثمار و نظارت سرمایه داری، عقلانیت به مشاغل خدماتی بسط نیافته است.
- کارکنان یقه سفید را، یقه سفید پرولتاریزه شده می نامد.

# ادامه هری بریورمن ( نظارت مدیریت)

- مدیریت نیروی کار که برای نظارت در داخل شرکت به کار گرفته می شود.
- تقسیم کار در جامعه با تقسیم کار در سازمان متفاوت است.
- تخصص در کار، کارگر جزئی می سازد (پاره پاره می کند):
  - ✓ نظارت بر او ساده تر است
  - ✓ تولید بیشتر دارد
  - ✓ می توان دستمزد کم بپردازد.



## ادامه هری بریورمن ( نظارت مدیریت)

- مدیریت علمی تیلور در پی نظارت بر نیروی کار است.
- ماشین آلات هم ابزار نظارت بر کار نیروی کار
- امور دفتری نیز مشمول مدیریت علمی شده است.

# نمونه های اخیر تر جامعه شناسی اقتصادی



## مارکسیستی

- ادواردز (1979): زمینه مورد اختلاف: استحاله محیط کار در سده بیست است
- در قرن 19 نظارت ساده بود، حال غیر شخصی فنی و اداری است.
- بوراوی (1979) به رضایت کارخانه ای اشاره می کند .

# ادامه نمونه های اخیر تر جامعه شناسی اقتصادی مارکسیستی

■ نماد آن بازی ها و اعمال غیر رسمی کارگران حین کار است.

■ بازی تنازعات را کاهش می دهد:

✓ تمرین تبعیت از مقررات است

✓ مدیر و کارگر هر دو بازی می کنند.

## ادامه نمونه های اخیر جامعه شناسی مارکسیستی

کلاوسن (1980) دیوانسالاری و فرایند کار:

- تباهی کار در ذات دیوانسالاری و تکنولوژی نیست.
- تباهی حاصل استفاده سرمایه دار از دیوان سالاری و تکنولوژی برای نظارت بر کارگر و فرایند کار است.
- هدف سوسیالیسم تجدید سازمان فرایند کار برای تحول آزادانه استعداد بشر است.



# ایمانوئل والرشتاین و نظام جهانی

- واحد تحلیل نظام جهانی است.
- دوگونه نظام جهان وجود دارد:
  - ✓ -امپراطوری جهان مبتنی بر چیرگی سیاسی
  - ✓ -اقتصاد جهانی نوین سرمایه داری مبتنی بر چیرگی اقتصادی

# ادامه ایمانوئل والرشتاین و نظام جهانی

■ اقتصاد جهانی سرمایه داری استوار تر از امپراطوری جهانی است:

✓ بسیاری از دولت ها را در بر می گیرد

✓ دارای فرایند ذاتی تثبیت اقتصادی است.

# ادامه ایمانوئل والرشتاین و نظام جهانی

■ تقسیم جغرافیایی کار در نظام جهانی سرمایه داری (تقسیم بین المللی استثمار است):

1. هسته

2. پیرامون

3. نیمه پیرامون

# ادامه ایمانوئل والرشتاین و نظام جهانی

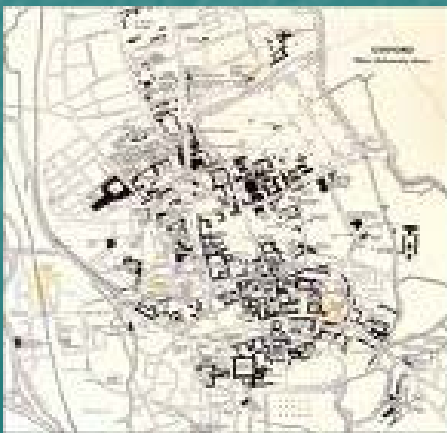
- انتقال از سلطه سیاسی به اقتصادی
- عوامل موثر بر پیدایش نظام جهانی:
  1. گسترش جغرافیایی
  2. تقسیم کار جهانی
  3. توسعه دولت های هسته ای



# مرحله اول-گسترش جغرافیایی عامل موثر بر پیدایش سرمایه داری



- عمل گروهی از مردم بر وفق منافع فوری شان بود.
- نقش تجارت برده که نیروی کار سرمایه داری تامین کرد بسیار مهم بود.



# مرحله دوم-تقسیم کار جهانی عامل موثر بر پیدایش سرمایه داری

■ از قرن 16 تحولی نا برابر، سرمایه داری را جایگزین دولت گرایی به عنوان شیوه عمده تسلط جهانی نمود:

1. هسته : کار آزاد، متخصصان، بازدهی بیشتر

2. پیرامون: کار اجباری، تک محصولی ، تک کانونی ،  
تمایز نیافته

3. نیمه پیرامون:کشاورزی سهم بری

## مرحله سوم-توسعه دولت های هسته ای

- همزمان با توسعه سرمایه داری دولت های مطلقه ایجاد شد.
- مناطق هسته ای دولت نیرومند دیوانسالار دارای ارتش مبتنی بر مشروعیت داشتند.
- مناطق پیرامون دولت های ضعیف داشتند.
- به ترتیب اسپانیا، هلند، انگلستان در هسته قرار گرفتند.
- آمریکای لاتین و سوئد در نیمه پیرامون قرار دارند.

# نقد ایمانوئل والرشتاین

■ روابط طبقاتی را وانهاده است.

■ برگسن رابطه هسته و پیرامون را رابطه اقتصادی طبقاتی می داند.





## اسکاکیال دولت و انقلاب های جهانی

- والرشتاین تقلیل گرای اقتصادی است.
- درچارچوب سنت مارکسیستی باید به عوامل سیاسی پرداخت.
- در یک تحقیق تاریخی تطبیقی سه انقلاب اجتماعی فرانسه ، روسیه و چین را مقایسه کرد.

# ادامه اسکاکیال دولت و انقلاب های جهانی

- بر اساس اصول عام چشم انداز ساختاری ، انقلاب ساختاری نیست.
- زمینه های بین المللی و تاریخ جهانی را موضوع بررسی خود قرار می دهد.
- هدف تاکید بر دولت است.

# ادامه اسکاکیال دولت و انقلاب های جهانی

- انقلاب ها ایجاد نمی شوند اتفاق می افتند.
- عوامل سیاسی بین المللی در وقوع انقلاب ها موثر است.
- انقلابات به صورت همزمان و به صورت تاریخی بر یکدیگر موثرند.

# ادامه اسکاکیال دولت و انقلاب های جهانی

- عوامل سیاسی فرعی نیستند بلکه بر انقلابات تاثیر مستقیم دارند. ریشه انقلاب های فرانسه، روسیه و چین بحران های سیاسی دولت های پیشین است.
- عوامل ساختاری و موقعیتی همچون همبستگی اجتماعات روستایی و آزادی دهقانان از نظارت ارباب ها بر شورش های دهقانی موثر است.



## ادامه اسکاکیال همانندی های انقلابات اجتماعی

- انقلاب روابط طبقاتی کشاورزی را تغییر داد.
- رژیم خودکامه جای خود را به دولت حرفه ای دیوانسالار داد.
- پس از انقلاب طبقات بالا و زمین دار امتیازاتشان را از دست می دهند .

# تحولات اخیر: نظریه بازی مارکسیستی

- ریشه در نظریه بازی دارد.
- کنشگران معقولند و در پی حداکثر نفع هستند.
- ادامه دهنده خرد نگری نظریه انتقادی است.
- در دوراهی زندانی اگر کنشگر نفع خود را فدا نکند سرانجام وخیم تری پیدا می کند.
- استراتژی های کنشگران موجد طبقات اجتماعی است.
- الستر: مارکس فرد گرایی روش شناختی در پیش گرفته بود.

# فصل پنجم: نظریه کنش متقابل

## اهداف فصل 5

- شناخت ریشه های تاریخی نظریه کنش متقابل
- شناخت معروف ترین اندیشمندان و آرای آن ها
- پیگیری تحولات معاصر این نظریه
- شناخت اصول روش شناسی این مکتب



## مقدمه

■ جرج هربرت مید، چارلز هورتون کولی و دبلیو آی تامس بنیاد اصلی این مکتب را فراهم کردند.

■ انواع کنش متقابل نمادین :

1. کنش متقابل نمادین هربرت بلومر

2. رهیافت علمی مانفورد کان

3. رهیافت نمایش اروین گافمن

4. روش شناسی مردم نگارانه و پدیدار شناسی

# ریشه های عمده تاریخی

- عملگرایی
- رفتارگرایی روانشناختی
- گئورگ زیمل

# عمل گرایی

- واقعیت از قبل آماده نیست بلکه ضمن عمل ما ساخته و پرداخته می شود.
- دانش انسان ها استوار بر سود است و بنا بر سود نیز به یاد آورده می شود. پس شناخته های اجتماعی و فیزیکی بر اساس فایده ان ها تعریف می شود.

## ادامه عمل گرایي

- جان دیویی: ذهن ساختار نیست فرایندی است که طی مراحل شکل می گیرد .
- لوئیس و اسمیت واقعیت گرایي فلسفی مید را از عملگرایي تسمیه گرایانه بلومر تفکیک می کند.
- بر خلاف واقعیت گرایان تسمیه گرایان معتقد به تاثیر پدیده های سطح کلان بر آگاهی و رفتار نیستند. پس عاملان آزاد اند.



# رفتار گرایی

- در مقابل رفتار گرایی بنیادی پیروان واتسن، علاقه اصلی مید رفتار گرایی اجتماعی است.
- رفتار گرایی بنیادین با رفتار های مشاهده پذیر سرو کار دارد.

# ادامه رفتار گرایی

- واحد بررسی مید عمل است که دارای جنبه های پنهان و آشکار است.
- چارلز موریس: نقد مید بر واتسون جدا کردن رفتار از زمینه اجتماعی و بی توجهی به فرایندهای ذهنی بود.

# زیمل

- زیمل به صورت کنش و کنش متقابل علاقه داشت.
- صورت های کنش و کنش متقابل در واقع بسط نظر مید است.

# تقلیل گرایي در برابر برداشت جامعه شناختي

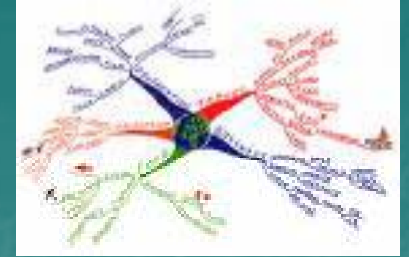
- از نظر بلومر روانشناسي ، رفتار گرايي و کارکرد گرايي ساختاري هر سه تقلیل گر هستند.
- منظور از تقلیل گرايي تقلیل رفتار به عوامل و محرک های بيروني يا رواني است.



# جورج هربرت مید

- ذهن، خود و جامعه اثر معروف مید است.
- رفتار گرایی روانشناختی به ابعاد ذهنی داخلی و اجتماعی خارجی رفتار نپرداخته است.
- ما از ذهن موش سر در نمی آوریم اما جامعه شناس فرایند های ذهن انسان را درک می کند.

# ذهن



- ذهن انسان از حیوانات متفاوت است چون یک فرایند است.
- فرایند های ذهن انسان در فاصله بین محرک و واکنش عمل می کند.
- زنان خود نشانه ای از فرایند های ذهنی مبتنی بر نهاد ها است.

## ادامه ذهن

- ذهن گفتگوی داخلی انسان با خودش از طریق نمادهای معنی دار است.
- یعنی ما خود را به جای دیگری می گذاریم تا عمل یا گفته او را درک کنیم.
- معنی نه از ذهن بلکه از موقعیت اجتماعی برمی خیزد.

## ادامه ذهن

- معنی حاصل تشخیص رفتار منتج از ادای یک کنشگر است.
- تفکر توانایی پرهیز موقتی از کنش است.
- هوش یادآوری، پیش بینی و تاخیر اندازی سازماندهی و گزینش است.
- درون نگری برای شناخت ذهن مناسب نیست.
- ذهن را نمی توان بررسی علمی کرد.



# خود

- تعریف خود: فرایند آگاهانه ای شامل واکنش در برابر خود مانند واکنش در برابر دیگران یا در برابر دیگری تعمیم یافته، توانایی گفتگو با دیگران، هوشیاری نسبت به گفته اشخاص و تعیین آنچه باید در مرحله بعد انجام داد.
- لازمه فرایند خود زبان به همراه مراحل نمایش و بازی است.
- در مرحله نمایش کودک خود را در نقش های گوناگون درک می کند.

## ادامه خود

- در مرحله بازی پذیرش نقش دیگری تعمیم یافته را یاد می گیرند.
- کودک در مرحله بازی چشم اندازی به کل جهان اجتماعی به دست می آورد.
- من و در من دو عنصر بنیادین خود هستند.
- در من همان ملکه ذهن شدن دیگری تعمیم یافته است.

# جامعه

- جامعه را چیزی جز یک رشته کنش و واکنش متقابل سازمان یافته و الگودار نمی بیند.
- برای مید جامعه مقدم بر فرد است.

# اصول بنیادین نظریه کنش و کنش متقابل از نظر مانیس ، ملتسر و رز

- تفکر حاصل کنش و کنش متقابل اجتماعی است.
- معانی و نماد اهی حاصل از کنش متقابل اجتماعی استعداد متمایز انسان ها را برای تفکر به کار می اندازد.
- معانی و نماد ها به انسان ها امکان کنش و کنش متقابل متمایز انسانی می دهد.



# ادامه اصول بنیادین نظریه کنش و کنش متقابل از نظر مانیس ، ملتسر و رز

- معانی و نماد ها در کنش و کنش متقابل بر پایه تفسیر از موقعیت تبدیل یا تغییر می یابد.
- تعدیل و تفسیر حاصل توان کنش متقابل با خود است که امکان سبک سنگین کردن می دهد.
- جامعه و گروه حاصل از الگوهای در هم تنیده کنش و کنش متقابل است.

# استعداد تفکر

- انسان ها واحد های بازاندیشنده و کنش متقابل کننده اند که موجودیت اجتماعی را می سازند.
- توان اندیشه و تفکر ریشه در ذهن دارد.
- ذهن فرایندی است که بخشی از فرایند بزرگتر محرک و واکنش محسوب می شود .



# تفکر و کنش متقابل

- تفکر به وسیله اجتماعی شدن از آغاز کودکی پرورش می یابد.
- اجتماعی شدن یک طرفه نیست بلکه فرد اطلاعات به دست آمده را با نیازهای سازگار می کند.

## ادامه تفکر و کنش متقابل

- بلومر و مید بین دو کنش متقابل نمادین و غیر نمادین تمایز قائل هستند.
- تفکر راجع به شناخته ها (فیزیکی، اجتماعی و انتزاعی) است.
- تعریف کنشگر از شناخته ها مهم است و سازنده ماهیت شناخته است.



# یادگیری معانی و نمادها

- انسان ها طی کنش متقابل به گونه عام و اجتماعی شدن به گونه خاص معانی و نمادها را یاد می گیرند.
- نمادها شناخته های اجتماعی اند اما نشانه ها قائم به ذات هستند.
- شناخته های اجتماعی که جای یکدیگر بنشینند نماد هستند. معروف ترین نماد زبان است.
- نمادها به انسان کمک می کند تا جها را فعالانه ایجاد و بازایجاد کند.

## خواص نمادهای زبانی

- از طریق نامگذاری و طبقه بندی به جهان سروسامان می بخشد.
- به انسان توان درک محیط و هوشیاری بیشتر در برابر برخی اجزا می دهد.

## ادامه خواص نمادهای زبانی

- توانایی اندیشیدن انسان را بالا می برد.
- بدون آزمایش و خطا به انسان توان حل مساله می دهد.
- به انسان امکان فراتر رفتن از زمان و مکان می دهد.
- به انسان امکان تخیل در مورد واقعیات مابعدالطبیعی می دهد.

# کنش و کنش متقابل

- معانی و نمادها بر کنش و کنش متقابل تاثیر دارند.
- رفتار دو نوع آشکار و پنهان (فرایند تفکر) است.
- رفتار پنهان برای نظریه پردازان کنش و کنش متقابل مهم تر است.



## ادامه کنش و کنش متقابل

- سبک سنگین کردن تاثیر کنش بر کنشگران درگیر به معنی درگیر شدن در کنش اجتماعی است .
- نمادها در فرایند کنش و کنش متقابل معنادار و برپایه تفسیر آنها واکنش نشان داده می شود.

# گزینش کردن

- انسان ها در کنش ها دست به گزینش می زنند و به نمادها معنای تازه می بخشند.
- تامس: اگر انسان ها موقعیتی را واقعی تلقی کنند پیامد موقعیت واقعی خواهد شد.
- انسان ها در نظریه کنش قدری خودمختارند و زندگی منحصر به فردی برای خود ترتیب می دهند.

# خود

■ راک: خود در کانون توجه اندیشمندان کنش متقابل قرار دارد.

■ کولی: خود آئینه سان یعنی انسان خود را به گونه ای می نگرد که هرپدیده اجتماعی دیگر را می بیند. خود آئینه سان سه بخش است:

1. تصور ما از چگونگی ظاهر شدنمان در ذهن دیگران
2. تصور ما از قضاوت دیگران در باره ظاهر ما
3. تصور ما از قضاوت دیگران در باره خودمان (سرافکندگی یا غرور)

# هربرت بلومر

- رمز و رازی در کار نیست، خود یعنی انسان موضوع کنش خود واقع شود
- خود به انسان کمک می کند تا به جای واکنش در برابر محرک ها دست به کنش بزند.



# موریس رزنبرگ

- خود هم شناخته و هم شناسا است.
- اما برداشت از خود مهمترین شناخته در جهان است.
- برداشت از خود یعنی جامعیت اندیشه ها و احساساتی که فرد از خود به عنوان یک شناخته دارد.
- محتوای برداشت از خود هویت اجتماعی و تمایلات فردی است.

## ادامه موریس رزنبرگ

- ساختار برداشت از خود رابطه میان هویت ها و تمایلات اجتماعی فرد است.
- مرزهای برداشت از خود خارج از کنشگر است مانند شرمساری از لباس از مد افتاده .

## ادامه موریس رزنبرگ

- انواع خود: خود موجود (فکر می کنیم هستیم) ، خود دلخواه (دوست داریم باشیم) و خود وانمودی (نشان می دهیم).
- برداشت از خود شامل انگیزه احترام به خود و انگیزه تداوم خود است.

# اروین گافمن

- با نظریه نمایش «نمود خود در زندگی روزانه» را طرح کرد.
- «مدیریت تاثیر گذاری» یعنی کنشگر امیدوار است حضار او را وادارد تا داوطلبانه به دلخواه او عمل کند.



## ادامه اروین گافمن

- جلوی صحنه شامل محیط ، نمای شخصی (قیافه و منش) است.
- جلوی صحنه هنگامی نهادمند می شود که بازنمودهای جمعی در صحنه پدیدار شود.
- توجه به نهادمندی و بازنمود جمعی نظریه گافمن را ساختاری ساخته است.

## ادامه اروین گافمن

- کنشگر خطاها ، سرزنش ها و کارهای کثیف را پنهان اما محصول نهایی را آشکار می سازد.
- یک اجرای موفق بستگی به مشارکت همه طرف های نمایش دارد.
- اگر اجرای نقش دروغ باشد حتی حضار خود را با این دروغ تطبیق می دهند.

## ادامه اروین گافمن

- کنشگر از طریق «هاله پوشی» تماس خود را با حضار کم می کند تا در چشم آنان حرمت کسب کند.
- واحد بنیادین تحلیل گافمن گروهه (ایفاگر نقش و حضار) است.
- پشت صحنه کنش های غیر رسمی است که کنشگران از ورود حضار به آن جلوگیری می کنند.

## ادامه اروین گافمن

- هیچ حوزه ای همزمان قلمرو جلو ، پشت و خارج صحنه نیست.
- فاصله نقش درجه کناره گیری از نقش های محول است.
- داغ شکاف میان هویت اجتماعی بالقوه و بالفعل است.



## ادامه اروین گافمن

- کنشگر در پی پنهان نمودن بی اعتباری (حضار نمی دانند) و تخفیف بی اعتبار شدگی (حضار می دانند) است.
- در کتاب «چهارچوب» از موقعیت گرای بی ساختارگرایی میل می کند.

# نظر بلومر در باره ساختارهای پهن دامنه

- کنش اجتماعی ساخته و پرداخته تفسیر آدم ها از موقعیت هایشان است.
- قلمرو جامعه شناسی بررسی کنش مشترک است که فرهنگ و اجتماعی آن را هدایت می کند.

## ادامه نظر بلومر در باره ساختارهای پهن دامنه

- کنش ها در چارچوب ساختارها رخ می دهد اما تعیین کننده نهایی موقعیت ها است که کنشگر را مجهز به نمادهای ثابت می کند.
- انسان ها معانی را می پذیرند اما در آن دخل و تصرف نیز دارند.

# نظر بلومر در مورد روش ها

- جامعه شناسی متعارف پیچیدگی زندگی اجتماعی را به متغیرها تقلیل داده است.
- به دلیل اهمیت نقش تفسی در زندگی اجتماعی باید از مفاهیم حساس و درون نگری همدلانه استفاده کرد.
- کون در مقابل بلومر طرفدار وحدت روش علوم طبیعی و اجتماعی به شناخت نشانه های رفتاری آشکار پرداخت.



# تفسیر هربرت بلومر از هربرت مید

- مید با الهام از رفتارگرایی بیش از بلومر به علم دقیق گرایش داشت.
- روش طبیعت گرایانه نرم بلومر متفاوت از روش شناختی سخت مک فابل و روکس روت است.
- به جای موضوع روش شناختی مید تفسیر بلومر از موضع مید بر نظریه کنش متقابل مسلط است.

# نقد کنش متقابل هربرت بلومر و هربرت مید

- فنون علمی متعارف را بیش از حد ندیده گرفته است.
- مفاهیم بنیادی مید غیر دقیق هستند.
- ساختارهای گسترده و عوامل روانی خرد چون ناخودآگاه را نادیده می گیرد.

## به سوی یک نظریه کنش متقابل کارآمد تر (8 اصل استرایکر)

- انسان ها طی کنش، طبقه بندی ها و انتظارات دیگران از خود را یاد می گیرند.
- سمت ها مهمترین چیزی است که از طریق نمادها یاد گرفته می شوند.
- ساختارها چارچوب هایی هستند که انسان ها سمت ها را در آن تشخیص می دهند.

## ادامه به سوی یک نظریه کنش متقابل کارآمد تر (8 اصل استرایکر)

- کنشگران با نام گذاری کنش ها موقعیت ها را برای مشارکت کنندگان تعریف می کنند.
- انسان ها نقش سازی می کنند و در برابر معانی منفعل نیستند.
- نقش سازی تعاریف را دگرگون و از این طریق ساختارها را دگرگون می کند.



# رابرت پرین بانایاگام

■ مفهوم برنامه ها یعنی طرح هایی که در آینده باید تحقق پذیرد را مطرح کرد.

■ برنامه ها به دلیل نیاز به شرکت مردم با جامعه بزرگتر سرو کار دارد.

■ برنامه ها سه دسته اند :

1. نزدیک

2. حد متوسط

3. غایی

فصل ششم : جامعه شناسی  
پدیده شناختی و روش شناسی  
مردم نگارانه

## اهداف فصل 6

1. بررسی فلسفه پدیده شناسی
2. شناخت نحوه انتقال فلسفه پدیده شناختی به جامعه شناسی
3. نمونه هایی از ترکیب خرد و کلان در پدیده شناسی
4. بررسی نمونه هایی از کاربرد روش شناسی مردم نگارانه

## مقدمه

- تعریف اجتماعی ، جامعه شناسی خلاق و تفسیر گرایی خرد بین از مشخصات دو مکتب است.
- تفاوت دو مکتب در روش شناسی است اولی بیشتر فلسفی و دومی بیشتر تجربی است.
- شوپس پدیده شناسی را از فلسفه ادموند هوسرل به جامعه شناسی تبدیل کرد.
- آزمایش نقض کننده از روش های خاص روش شناسی مردمی است.



## ادامه مقدمه

- مراحل آزمایش نقض کننده عبارتند از :
  - رخنه به محیط
  - قاعده شکنی
  - بررسی واکنش مردم به قاعده شکنی
  - مبرای شوتر قضیه آگاهی تحت الزام فرهنگ، نمونه سازی ها و زبان مهم است اما روش شناسی مردمی خلاقانه تر می نگرد.
  - راجرز : روش شناسی مردمی نه خرد بین (آگاهی) و نه نه کلان نگر (ساختارها) است .

# جامعه شناسی پدیدار شناختی

- ادموند هوسرل، هانری برگسون، فرانتس برنتانو و موریس مرلوپونتی سرچشمه های دور و کار شوتر نزدیک ترین سرچشمه پدیدار شناسی است.
- هدف پدیدار شناسی در پی توصیف ساختار کلی جهت گیری های ذهنی است.
- ویژگی های عینی جامعه بر این مبنای کلی ذهنی استوارند.

## افکار ادموند هوسرل

- از دیدگاه طبیعی، جهان به صورت طبیعی سامان گرفته است نه به دست کنشگران .
- دیدگاه طبیعی عناصر بنیادی آگاهی را از دید کنشگران پنهان می نماید.
- برای کشف بنیادی ترین جنبه های آگاهی باید دیدگاه طبیعی را در پرانتز گذاشت.

## ادامه افکار ادموند هوسرل

- ساختار بنیادی علمی باید از طریق فلسفه ای دقیق منظم و انتقادی بررسی علمی شود.
- پدیدار شناس به محض کنار گذاشتن رویکرد طبیعی می تواند آگاهی را بررسی کند.



## ادامه افکار ادموند هوسرل

- آگاهی یک پدیده رابطه ای است.
- نیت مندی یعنی آگاهی همیشه معطوف به چیزی بیرون از سر کنشگر است.
- معنا در ذات شیئی نیست بلکه در رابطه کنشگر با اشیا به وجود می آید.

## تفسیر افکار ادموند هوسرل

- پدیده یعنی هیچ واقعیتی در جهان به آن ها نسبت داده نشده است.
- ذات آگاهی یعنی خواص ثابت آگاهی که در جهان واقعی وجود ندارد.
- هیپ و راث: نیت در ذات آگاهی است و پیش از عملکرد وجود دارد.

## ادامه تفسیر افکار ادموند هوسرل

- مارکس ایدئولوژی را در پرانتز گذارد، پدیدارشناسی همه جهان تجربی را تا به جوهر آگاهی دست یابد.
- دورکیم واقعیت اجتماعی را در پرانتز قرار نداد زیرا هنوز ساختمانی نظری دارد.
- هیپ و راث : پیوند پدیدارشناسی به جامعه شناسی بدون بازسازی به تحریف هر دو منجر می شود.

# نظریه های آفرد شووتس

- مونیکا موریس: تاکید شووتس بر خلق واقعیت اجتماعی به وسیله کنشگر در سطح خرد قابل ستایش است.
- رابرت بیرشنت: شووتس ساختار گسترده در جامعه را نادیده گرفته است.
- برگ تامپسون: شووتز از نظر روش شناسی خرد گرا و ساخت گرا اما در هستی شناسی جبرگرا است.



# علم جهان اجتماعی

- تصویر دیالکتیکی انسان ها را تحت الزام فرهنگ می بیند که می توانند این الزام ها را کنار بزنند.
- جهان واقعیت بر اساس تعیین پذیری و نزدیکی به چهار قلمرو مستقیماً تجربه شده ، تجربه غیر مستقیم، اخلاف و اسلاف تقسیم می شود.

## ادامه علم جهان اجتماعی

- قلمرو اخلاف كاملا نامتعين و قابل بررسى علمى نيست  
قلمرو اسلاف با وجود متعين بودن نيز دور از زمان ما  
است.
- در قلمرو تجربه مستقيم كنشگر آزاد و پيش بينى ناپذير  
است پس بيرون از علم قرار مى گيرد.

## ادامه علم جهان اجتماعی

■ انسان ها ذهن دارند پس بر مبنای آنچه دیگران انجام می دهند و یا قصد انجام دادنش را دارند می توانند کنش خود را تغییر دهند.

## قلمرو مبتنی بر تجربه غیر مستقیم

- شوتز برای علمی بودن کنشگران و اذهان آنها را بررسی نمی کند .
- جامعه شناسی نه با افراد واقعی بلکه صرفاً با نمونه ها سروکار دارد.
- در این جهان انسان ها با نمونه ها و ساختارهای اجتماعی گسترده سروکار دارند.



## ادامه قلمرو مبتنی بر تجربه غیر مستقیم

- بر اساس درجه ناشناختگی دارای سطوح مختلف است.
- هشت سطح از برخوردهای روزمره تا نقش ها و سمت ها و نهادها تا ساختارهای انتزاعی و هنری.
- هر چه سطح مورد نظر ما ناشناخته تر باشد روابط بیشتر می تواند مورد بررسی قرار گیرد.

## ادامه قلمرو مبتنی بر تجربه غیر مستقیم

- 1- سطحی که کنشگران در گذشته با هم روبرو بوده اند و می توانند دوباره روبرو شوند.
- 2 - سطحی که در آن ما با واسطه آدم هایی که می بینیم ارتباط پیدا می کنیم و اطلاعات دست دوم به دست می آوریم.
- 3 - سطح آدم هایی که قصد داریم ملاقات کنیم. همین که ملاقات کنیم بخشی از روابط مایی می شود.

## ادامه قلمرو مبتنی بر تجربه غیر مستقیم

- 4 – سطحی که تنها سمت ها و نقش های افراد را می شناسیم مانند نام رسان که نامه ها را دسته بندی می کند.
- 5 – سطح جمع هایی که کارکردشان را می دانیم مانند مجلس قانونگذاری . اما تعداد کمی از ما از نزدیک آنها را می شناسد.
- 6 – جمع های ناشناخته مانند مافیا

## ادامه قلمرو مبتنی بر تجربه غیر مستقیم

- 7 – سطح ساختارهای عینی که ما با سازندگان آنها رودر رو نیستیم. مانند قواعد دستور زبان
- 8 – مصنوعات دیگران که نمی شناسیم اشان و ممکن است هرگز آنها را نبینیم مانند یک قاب عکس در موزه
- هرچه به سطوح بالاتر نزدیکتر می شویم به نمونه های کلی تجربی ذهن می رسیم



## ادامه قلمرو مبتنی بر تجربه غیر مستقیم

- دانش ما در قلمرو تجربه غیر مستقیم همگون و تکرار شونده و میان انسانها مشترک است.
- نمونه سازی ها نسخه های کنشی است که در کل فرهنگ وجود دارد.
- نمونه سازی ها ثبات نسبی دارند و با اجتماعی شدن آموخته می شوند.

# رویه علمی

- مسئله شوتس : مطالعه علمی معنای ذهنی است.
  - راه حل مساله نمونه سازی های عقل سلیم است که شاخص قلمرو تجربه اجتماعی غیر مستقیم است.
  - انسانواره ها :
1. کنشگرانی است که به صورت علمی ساخته می شوند.
  2. توان بدیهه پردازی و خلاقیت ذهنی ندارند.
  3. نمونه سازی حاصل پایبندی شوتس به علم مبتنی بر معنای ذهنی است.

## ادامه رویه علمی

- عقل سلیم عملی و حاصل جهان روزانه است اما علم حاصل رهیدگی از موقعیت و نمونه سازی از کنش است.
- چهار اصل نمونه سازی عبارت است از : مناسبت، رسایی، سازگاری منطقی، تطبیق پذیری .
- اصل مناسبت : مساله به ما می گوید چه چیز باید بررسی شود و چگونه بررسی شود.

## ادامه رویه علمی

- اصل رسایی: نمونه آرمانی ساخته شده با نمونه آرمانی ساخته دانشمند تطبیق دارد و برای کنشگران معاصر قابل فهم است.
- اصل سازگاری منطقی: نمونه واضح و مبتنی بر اصول منطق باشد. این امر اصل اعتبار عینی را تضمین می کند.



## ادامه رویه علمی

- اصل تطبیق پذیری : نمونه ها با ذخیره علمی تطبیق داشته باشد. در صورت عدم تطبیق باید نشان دهد چرا ذخیره علم ناکافی است.
- اصل تفسیر ذهنی : الگوی جهان اجتماعی با معنای ذهنی کنشگر ارتباط داشته باشد.

# جهان حیاتی

- چارچوب فرهنگی موثر بر افکار و کنش کنشگران است.
- چون کنشگران واکنش عاداتی به الگوها نشان می دهند به آزادی بیشتر کنشگر منجر می شود.
- دانش به مهارت ها ، دانش سودمند و دانش به دستورالعمل ها عناصر جهان حیاتی هستند.

## ادامه جهان حیاتی (عناصر سازنده جهان حیاتی)

- دانش به مهارت ها : بنیادی ترین صورت دانش است و کمتر مورد تردید و قطعیت بالایی دارد مانند راه رفتن.
- دانش سودمند : راه حل مشخص برای مساله ای که زمانی بحث انگیز بوده است. اما حال به سطح بالایی از قطعیت رسیده است. مانند رانندگی و یا نواختن موسیقی.

## ادامه جهان حیاتی (عناصر سازنده جهان حیاتی)

■ دانش به دستورالعمل ها : دانش عادت‌ی است که از صورت های دیگر متغیر تر است. هر چند یکنواخت نیز هست. مانند یک فروشنده که در موقعیت بحث انگیز و رفتار غیر عادی مشتری فروشنده دستور عمل دیگری را به کار می بندد.



## ادامه جهان حیاتی

- عناصر خصوصی دانش مقولاتی اجتماعی اند که روال زندگی نامه ای دارند . به عبارتی کنش و کنش متقابل با معاصران شخصی است.
- روابط مایی یعنی کنش متقابل با معاصران شخصی پس مناسب جامعه شناسی علمی نیست.
- علم نمونه سازی در روابط آنهایی یعنی کنش متقابل با معاصران غیرشخصی را امکان پذیر است.

# روابط مایی

- صمیمی و رودررو است.
- زندگی روزانه اهمیت تعیین کننده دارد.
- در آن افراد نمونه سازی ها را یاد می گیرند.
- به وسیله آن می توان به بقای اجتماعی رسید.
- بدون توسل به دستورالعمل باید برای هر موقعیت تازه کنش شایسته ای اختراع کرد.

# روابط آنهایی

- با کنش متقابل با معاصران غیر شخصی مشخص می شود.
- تحت تسلط نمونه سازی های ناشناخته است.
- تعدیل پذیر نیستند چون با آدم های واقعی کنش متقابل ندارم.
- ریشه این نمونه سازی ها در کنش و اندیشه انسان ها است.



# آگاهی

■ چون قابل دسترسی علمی نیست پس باید به نمونه سازی متوسل شد.

■ شوٹس موضوعی را از بررسی حذف کرد که به خاطر آن شهرت یافت .

■ سرچشمه معنا آگاهی است که قلمرو مورد توجه اسلاف فلسفی شوٹس است.

■ مسئله آنها فلسفه پردازی در باره آنچه در ذهن می گذرد بود.



## ادامه آگاهی

- کنش اجتماعی وبر به آگاهی و جامعه شناسی علمی به هر دو توجه دارد.
- اما کار وبر در مورد آگاهی دارای نارسایی هایی بود.
- شووتس: وبر میان معانی و انگیزه ها تفاوتی قائل نشده بود.
- وبر میان معانی عینی مشترک بین انسان ها و ذهنی انفرادی تمایز قائل نشد.

## ادامه آگاهی

- انگیزه نیز دو گونه معطوف به گذشته (برای آنکه ) و آینده (تا این که) است که اولی قابل بررسی علمی است.
- شوتس به بررسی انگیزه های «برای آن که» مانند «تا آن که» رغبت چندانی ندارد.
- این دو ذهنی و فردگرایانه اند اما شوتس در پی نظام های معنایی مشترک بود.

# کنش اجتماعی و موقعیت های بحث انگیز

- کنش کرداری مبتنی بر یک طرح از پیش تصور شده است.
- هر گاه طرح کنش ، کنشگر دیگری را در نظر داشته باشد کنش اجتماعی می شود.

## ادامه کنش اجتماعی و موقعیت های بحث انگیز

- در سه صورت موقعیت کنش بحث انگیز می شود:
- تجربه عملی با ذخیره دانش تطابق نکند
- نمونه موجود به اندازه کافی تعیین نداشته باشد
- کنشگر به ناسازگاری دو عنصر دانش پذیرفته شده آگاهی یابد.



## ادامه کنش اجتماعی و موقعیت های بحث انگیز

- راه حل کنشگر نمونه سازی جدید و اضافه نمودن به ذخیره دانش موجود است.
- نمونه سازی تازه اراده گرایی را در سطح فردی بیان می کند.

# تفسیر نظریه آفرد شووتس

- آرای شووتس انتزاعی و فلسفی و دچار گسیختگی است.
- گسیختگی یعنی قضایای گسترده مطرح می نماید اما برخی را قابل بررسی علمی جامعه شناختی می داند.
- برخی خلق جهان از سوی کنشگر شووتس را خرد بینانه و برخی تاکید او را بر عوامل فرهنگی پهن دامنه می دانند.

# نمونه های جامعه شناسی پدیده شناختی

- پیتر برگر و تامس لاکمن : سعی در تلفیق پدیده شناسی خرد و کلان می نمایند.
- جورج ساتاس و فرانسیس وکسلر: تاکید سطح خرد پدیدار شناسی را نمایان می سازند.
- محور کنش متقابل رودر رو کنشگران، روابط کنشگران و ویژگی های کنش است.

# نمونه های جامعه شناسی پدیده شناختی ویژگی های کنشگران

■ ویژگی های کنشگران :

■ الف . طرفین آگاهند و از این آگاهی نیز باخبرند . ساتاس و  
وکسلر تحلیل خود از کنش متقابل را با آگاهی شروع  
کردند . آگاهی نیت مند است یعنی به چیزی است .



# نمونه های جامعه شناسی پدیده شناختی ویژگی های کنشگران

■ ب. هم خود و هم دیگری از خود خویش آگاهی دارند. یعنی خود را مورد یگانه ای تشخیص می دهند که در جهان کنش می کنند و مورد کنش قرار می گیرند. یعنی کنشگران خود را دارای گذشته و آینده بدانند و توانایی واکنش در برابر دیگری و برانگیختن واکنش در او. اگر طرفین به طور بالقوه در جهان تاثیر گذار باشند دارای خود هستند.

# نمونه های جامعه شناسی پدیده شناختی ویژگی های کنشگران

- ج. ذخیره ای از دانش لازم است و کاربرست آن با اجتماعی شدن دانش برای تفسیر دانش و اطلاعات لازم است. این دانش نباید متفاوت باشد حداقل بین کنشگران باید برخی مشابه باشد.

# نمونه های جامعه شناسی پدیده شناختی ویژگی های کنشگران

- طرفین باید بتوانند به وسیله نظام معنایی نمادین با یکدیگر ارتباط برقرار کنند. نشانه ها اداهای جسمانی قائم به ذات اند اما نمادها می توانند به جای چیزهای دیگر بنشینند.
- دو کارکرد نظام نمادین :
- امکان پذیر ساختن گام های بعدی فرایند کنش متقابل
- امکان گفتگوی درونی برای کنشگر تا بتواند معنای تجربه را برای خود تفسیر کند.



# نمونه های جامعه شناسی پدیده شناختی ویژگی های کنشگران

■ ه . هم خویشتن و هم دیگری برای کنش کردن برانگیخته شده باشند. منظور از برانگیخته شدن یعنی علاقمند به عمل کردن باشند.

■ و. طرفین جسم اشان را محیط تجربه قلمداد کنند. زبان جسمانی برای کنش متقابل مهم است. حالت های چهره و بدن معنایی دارد ، دیگری باید بتواند بخواند.



## ادامه نمونه های جامعه شناسی پدیده شناختی 2-ویژگی های روابط میان کنشگران

- الف. طرفین باید هر دو حضور داشته باشند. حضور طرفین شرط لازم است اما شرط کافی نیست.
- ب. طرفین باید از حضور جسمانی همدیگر اطلاع داشته باشند. پس حضور جسمانی توأم با آگاهی باید تکمیل گردد.

## ادامه نمونه های جامعه شناسی پدیده شناختی

### 2-ویژگی های روابط میان کنشگران

■ ج . طرفین باید ویژگی های یاد شده در بالا را به یکدیگر نسبت دهند . یعنی هر یک باید دیگری را به عنوان یک کنشگر تصور کند. یعنی هر یک از طرفین نسبت به دیگری آگاه باشد.

■ د. هر یک از طرفین می دان که هر یک به حضور شخص دیگر آگاهی دارد.

## ادامه نمونه های جامعه شناسی پدیده شناختی

### 2-ویژگی های روابط میان کنشگران

- ه. هم خویشتن و هم دیگری می داند که هریک دیگری را به عنوان یک کنشگر می سازد. طرفین می دانند که دیگری از او به عنوان کسی که حضور دارد و به عنوان کنشگر پذیرفته شده است آگاهی دارد. در صورت وجود چنین آگاهی طرفین در موقعیتی هستند که می توانند تجارب ذهنی دیگری را دریافت و تفسیر کنند.



# ادامه نمونه های جامعه شناسی پدیده شناختی

## 3-ویژگی های کنش

### ■ ویژگی های کنش

- الف. طرفین کنشی را برای تحت تاثیر گذاشتن همدیگر طراحی می کنند. در این مرحله هنوز کنش رخ نداده و در حالت صورت بندی روانشناختی کنش است. به اصطلاح شوتس انگیزه تا آن که خویشتن باید باعث ایجاد یک تجربه آگاهانه برای دیگری شود.



## ادامه نمونه های جامعه شناسی پدیده شناختی

### 3-ویژگی های کنش

- ب . طرفین بر مبنای طرح کنش عملکردی را می پرورانند. یعنی بر اساس طرح ذهنی طرح و کنش را ساخته و پرداخته می کنند.
- ج. خویشتن عمل می کند . ما از روانشناسی کنش خارج می شویم اما هنوز کنش متقابل رخ نداده است. برای وقوع کنش متقابل به دو مرحله نیاز است: 1- دیگری از عمل ناشی از طرح کنش خود آگاه است. 2- خویشتن از عمل دیگری که ناشی از طرح کنش است آگاه است.

# پیتر برگر و تامس لاکمن: ساخت واقعیت اجتماعی

- سعی می کنند شوتهس و مید را با مارکس و دورکیم پیوند دهند.
- چاپ کتاب ساخت اجتماعی واقعیت نشان از اشتغال ذهنی هر دو به کنش و اندیشه فردی دارد.
- عنوان فرعی کتاب رساله ای در باره جامعه شناسی معرفت است.

# ادامه پیتر برگر و تامس لاکمن :ساخت واقعیت اجتماعی

- هدف برگر و لاکمن حرکت دادن جامعه شناسی معرفت از عرصه بررسی تاریخ فکری به سوی فرایند ساخت روزانه واقعیت است. یعنی همان تولید روزانه دانش.



# ادامه پیتر برگر و تامس لاکمن: ساخت واقعیت اجتماعی (زندگی روزانه)

- تحلیل د ر سطح فردی با واقعیت زندگی روزانه و جهان عقل سلیم شروع می شود.
- آدم ها زندگی روزانه را واقعیت سامان یافته درک می کنند که مستقل از ادراک آنان است.
- زبان در عینیت بخشیدن نقش اساسی دارد. زیرا انسان ها را پیوسته به عینیت های ضروری مجهز می سازد و نظمی ایجاد می کند که زندگی روزانه برای آدم ها معنی می یابد.



# ادامه پیتر برگر و تامس لاکمن :ساخت واقعیت اجتماعی(زندگی روزانه )

- زندگی قابلیت پرس و جو و چون و چرا کردن دارد. اما ما برای راحت زندگی کردن آن را معلق می گذاریم.
- جهان اجتماعی محصول فرهنگی فرایندهای آگاهانه است.
- هرچه از روابط مایی به طرف روابط آنهایی می رویم ، احتمال نمونه سازی بیشتر می شود.
- روابط ما با دیگران در حوزه آنهایی غیر شخصی و قالبی است.

# ادامه پیتر برگر و تامس لاکمن :ساخت واقعیت اجتماعی(زندگی روزانه )

- ساختارهای اجتماعی : مجموعه ای از نمونه سازی ها و الگوهای تکرار شونده کنش متقابل که به وسیله همین نمونه سازی ها استقرار می یابند.
- زبان مهم است بخصوص در فرایند نمونه سازی .
- زبان صورتی از فرایند دلالت و نوعی عینیت بخشی است که به جای طیف وسیعی از معانی ذهنی می نشیند.

# ادامه پیتر برگر و تامس لاکمن: ساخت واقعیت اجتماعی (زندگی روزانه)

■ زبان نظامی از نمادهای لفظی است و مهم ترین نظام نمادین جامعه است.

■ زبان به ما امکان می دهد از اینجا و اکنون و کنش متقابل رو در رو فاصله بگیریم . به ما اجازه می دهد به چیزهایی بپردازیم که هرگز تجربه نکرده ایم و در آینده نیز هرگز به تجربه ما نمی آید. امکان انباشت معانی و انتقال آن به نسل های آینده را می دهد.



# ادامه پیتر برگر و تامس لاکمن: ساخت واقعیت اجتماعی (زندگی روزانه)

- من با زبان به عنوان واقعیت خارج از خود روبه رو می شوم و برایم الزام آور است.
- توجه دورکیمی برگر و لاکمن به اهمیت ساختار اجتماعی (زبان) یک مورد استثنایی است.



# ادامه پیتر برگر و تامس لاکمن :ساخت واقعیت اجتماعی(عناصر سازنده عینی جامعه )

- نهادمندی :
- انسان ها باید آنچه برای بقا نیاز دارند در بیرون از خود بسازند.
- از طریق فرایند برون سازی الگوهای عملکرد عادت‌ی و کنش متقابل در موقعیت های تکرار شونده پرورانده می شود.

# ادامه پیتر برگر و تامس لاکمن :ساخت واقعیت اجتماعی(عناصر سازنده عینی جامعه )

- زندگی بدون عادت ها امکان ناپذیر است.
- نهاد نوعی نمونه سازی دو جانبه است.
- نهادها با استقرار الگوهای رفتار از پیش تعیین شده بر کردار بشری نظارت می کنند.
- تاریخ این نهادها را عینیت می بخشد.

# ادامه پیتر برگر و تامس لاکمن :ساخت واقعیت اجتماعی(عناصر سازنده عینی جامعه )

■ نقش ها :

- نقش ها نمونه سازی هایی از آن چیز هایی هستند که از کنشگران در موقعیت های اجتماعی معین انتظار می رود.
- نقش فقط میانجی فرهنگ و آگاهی است.
- نقش در جامعه شناسی معرفت پیوند میان جهان معنا که در جامعه عینیت یافته را با شیوه های ذهنی واقعیت پیدا کردن این جهان آشکار می سازد.



# ادامه پیتر برگر و تامس لاکمن :ساخت واقعیت اجتماعی(عناصر سازنده عینی جامعه )

- چیز واره انگاری :
- تعریف : ادراک پدیده ها بدان سان که گویی فرانسائی و غیر انسانی اند.
- ابزار مهمی برای بررسی جهان اجتماعی به صورت تلفیقی است.
- اما برگر و لاکمن آن را پدیده صرفا ذهنی تلقی می کنند.



## ادامه پیتر برگر و تامس لاکمن :ساخت واقعیت اجتماعی(عناصر سازنده عینی جامعه )

- درست مانند واقعیت های طبیعی که حاصل قوانین حاکم بر جهان یا تجلی اراده الهی تلقی گردد.
- نادیده گرفتن رابطه دیالکتیکی میان خود و فرآورده هایش

# ادامه پیتر برگر و تامس لاکمن :ساخت واقعیت اجتماعی(عناصر سازنده عینی جامعه )

- مشروع سازی:
- منظور همان توجیه ها و تبیین های نظام مند شده است.
- برگر و لاکمن به جای ساختارها بر دانشی تاکید می کنند که برای تایید وجود نهادها به کار برده می شود.
- مشروع سازی با نسبت دادن اعتبار شناختی به معنای عینیت یافته نظم نهادمند این نظم را تبیین می کند.

## دامه پیتر برگر و تامس لاکمن :ساخت واقعیت اجتماعی(عناصر سازنده عینی جامعه )

- آگاهی ، ادراک از خود ، توان کار بست ذخیره دانش ارتباط، انگیزه و زبان جسمانی ویژگی کنشگران است.
- حضور خود و دیگری ، اطلاع از حضور جسمانی دیگری ، هر یک دیگری را کنشگر می داند و کنشگر می ساز.
- طراحی ، پروراندن عملکرد بر مبنای این طرح و ... .
- نقد: طرح ساتاس و وکسلر فردی، روانشناختی و غیر تجربی است.



# روش شناسی مردم نگارانه

- تعریف : دانش مبتنی بر عقل سلیم و رویه ای که به وسیله آن اعضای جامعه شرایط خود را درک می کنند، راهشان را پیدا کرده دست به عمل می زنند.
- جان کلام این روش در تحقیقات خاص آن نهفته است نه در عبارت نظری .
- مهم ترین شاخه تحلیل گفتگو است که به بررسی گفتگوهای مردم در موقعیت های طبیعی می پردازد.



# نمونه های روش شناسی مردم نگارانه

- رابیو و شنکاین: راه رفتن و حتی تنها راه رفتن یک نوع کار اجتماعی است.
- ایمانوئل شگلوف: مکالمات تلفنی پدیده ای سامان مند و الگومند است.
- جفرسون: خنده سازمان یافته تر از آن است که به نظر می رسد.

## ادامه نمونه های روش شناسی مردم نگارانه

- هریتیج و گریت بچ: سخنرانان از 7 تمهید برای ترغیب به کف زدن مخاطبان استفاده می کنند : تضاد، ارائه فهرست، حل معما، سرفصل، موضع گیری و ترغیب.
- چارلز گودوین: جمله ها طی کنش متقابل محصول فرایند همکاری متقابل هستند.

## ادامه نمونه های روش شناسی مردم نگارانه

- هریتیج و واتسون : تقریر به معنای تکمیل و روش کردن منظور بیان قبلی گوینده ، الگومند است.
- گودوین : وضعیت بدنی شخص ارتباط تنگاتنگی با فعالیت های گفتاری دارد.
- ساتاس : نقشه راهنما و نقشه خوانی را توسط کنشگران تحلیل می کند.

## ادامه نمونه های روش شناسی مردم نگارانه

- گارفینکل : زن و مرد بودن امری زیست شناختی است اما آدم ها با رفتارهای معمول جنسیت خود را تکمیل می کنند.
- گارفینکل : آزمایش های نقض کننده برای مشاهده پذیر کردن نحوه ساخت و بازسازی واقعیت به کار می رود.





## انتقادهای به جامعه شناسی سنتی

- جامعه شناسی به اندازه کافی از خود انتقاد نمی کند.
- مهان و وود (1975) :
- جامعه شناسی چون می خواهد یک علم اجتماعی باشد از واقعیت اجتماعی بیگانه شده است.
- مفاهیم جهان اجتماعی را مخدوش می سازد و فراز و نشیب آن را از بین می برد.

## ادامه انتقادهای به جامعه شناسی سنتی

- با کار آماری به واقعیت خدشه وارد می سازد . به جای پدیده به توصیف آن نزد پرسش شونده اکتفا می کنند.
- انتزاع های جامعه شناسان از جهان اجتماعی بیش از پیش از واقعیت زندگی اجتماعی فاصله می گیرد.

## ادامه انتقادهای به جامعه شناسی سنتی

- دان زیمرمن و ملوین پولنر (1970)
- جهان اجتماعی روزانه منبعی برای جامعه شناسی است اما به ندرت خود این جهان مستقیماً موضوع بررسی قرار می گیرد.

## ادامه انتقادهای به جامعه شناسی سنتی

- ترنر (1970) و شروک و اندرسن (1986) :
- گفتار روزانه را به عنوان یکی از شیوه های تحقیق به کار می گیرند.
- از طریق گفتگوهای روزانه واقعیت های نهفته مانند هنجارها ، ارزش ها و رویکردها و نظایر آن بررسی می شود.



## ادامه انتقادهای به جامعه شناسی سنتی

- متیو اسپایر :
- اجتماعی شدن کسب تبحر در کنش متقابل است.
- روش شناسی مردم نگار باید به آن شیوه ای توجه داشته باشد که این تبحر ها به دست می آید.

## ادامه انتقادهای به جامعه شناسی سنتی (خط مبحث موضوع و منبع)

- رابرت دبلیو. مک کی (1970):
- رهیافت جامعه شناسی سنتی هنجارمند است که اجتماعی شدن را آنچه بزرگسالان کامل به کودکان ناکامل آموزش می دهند در نظر می گیرد.
- اما رهیافت روش شناسی مردم نگارانه تفسیری است ، پس اجتماعی شدن مستلزم کنش متقابل کودک و بزرگسال است.

# ادامه انتقادهای به جامعه شناسی سنتی (خط مبحث موضوع و منبع)

- کودکان توانایی استدلال ، ابداع و کسب دانش را دارا هستند.
- کنش متقابل میان کودک و بزرگسال بر اساس تبحر تفسیری یک پدیده مورد بررسی است.

## ادامه انتقادهای به جامعه شناسی سنتی (خط مبحث موضوع و منبع)

- زیمر من و ملوین پولنر :
- جامعه شناسان معمولاً کنش در دستگاههای اداری را به وسیله مقررات ، هنجارها و ... سازمان تبیین می کنند.
- اما در واقع نه خود مقررات بلکه کاربرد این مقررات از سوی کنشگران باید موضوع تحقیق قرار گیرد.



## ادامه انتقادهای به جامعه شناسی سنتی

- گارفینکل (1967):
- جامعه شناسی کنشگران را کسانی می نگرد که در قضاوت بی مایه اند.
- آنها را تحت نظارت خارجی می بیند.
- اما روش شناسی مردمی کنشگران را داوران مهم و تعیین کننده ای می نگرند.

# روش شناسی مردم نگارانه ، یک برنامه بنیادی

■ نقش کنشگر در ساخت واقعیت عینی جامعه در بر گیرنده  
5 نظر بنیادی در باره ماهیت واقعیت اجتماعی است:

1. واقعیت به عنوان یک فعالیت بازاندیشانه
2. واقعیت به عنوان یک مجموعه دانش منسجم
3. واقعیت به عنوان یک فعالیت مبتنی بر کنش متقابل
4. شکنندگی واقعیت
5. تحرک پذیری واقعیت

# ادامه روش شناسی مردم نگارانه یک برنامه بنیادی

- مهان و وود (1975):
- شخص با موادی آغاز می کند که محدودیت هایی بر او تحمیل می کند. سپس با همان مواد عمل می کند و حین عمل به آن محدودیت ها را تغییر می دهد. محدودیت هایی تازه تغییر یافته مدار کنش خلاقانه دیگری را فراهم می کند و این فرایند تا بی نهایت ادامه می یابد.
- نقد: تعریف فوق به ساختارهای اجتماعی که در طول تاریخ ساخته و پرداخته شده و الزام آور است توجه ندارد.



# ادامه روش شناسی مردم نگارانه یک برنامه بنیادی

- با توجه به نظر مهان و وود در باره ماهیت واقعیت اجتماعی 5 اصل بنیادین وجود دارد:
- 1 – واقعیت به عنوان یک فعالیت بازاندیشانه : همه ما در فرایندی از آفرینش فعالیت اجتماعی از طریق اندیشه ها و کنش هایمان مشارکت داریم اما این فرایند را از خود پنهان می کنیم و به ندرت از آن آگاه هستیم. آزمایش نقض کننده برای ما آگاهی به وجود می آورد.



# ادامه روش شناسی مردم نگارانه یک برنامه بنیادی

- 2 – واقعیت به عنوان یک دانش منسجم: تلقی جامعه شناسان از جهان دانش منسجمی است که تحریف مساله است. هنگامی که نظم تحمیلی جامعه شناسی با نظم مورد کاربرد کنشگر یکی نباشد آشکار می شود.

## ادامه روش شناسی مردم نگارانه یک برنامه بنیادی

- 3 – واقعیت به عنوان یک فعالیت مبتنی بر کنش متقابل :  
واقعیت اجتماعی حاضر و آماده نیست. بلکه به کنش متقابل  
بی وقفه و ساخت اجتماعی واقعیت مشارکت کنندگان  
وابسته است.

## ادامه روش شناسی مردم نگارانه یک برنامه بنیادی

- 4 – شکنندگی واقعیت : یعنی می توان واقعیت ها را به روش های مختلف دچار اختلال کرد. هم روش شناسی مردمی و هم آدم معمولی می تواند آنها را نقض کند . روش شناسی مردم نگار این کار را برای بررسی فرایند ساخت واقعیت به صورت آگاهانه انجام می دهد.



# ادامه روش شناسی مردم نگارانه یک برنامه بنیادی

- تحرک پذیری واقعیت: انسان ها در عرصه های اجتماعی میتوانند از یک واقعیت به واقعیت دیگر حرکت کنند. از کلاس درس به میدان ورزش و غیره
- این امکان وجود دارد که فرد عادی معتاد به مواد مخدر شود. یا یک لامذهب تبدیل به یک بنیاد گرای مذهبی شود.
- یا رفتارهایی که در یک موقعیت قابل قبول نیست در محیط دیگر قابل قبول باشد. مثلا آدمخواری در بین بازماندگان یک سانحه هوایی در منطقه ای دور دست.



## مفاهیم بنیادین روش شناسی مردمی

1. توضیح دادن
2. تعبیر پذیری
3. اصل و غیره
4. روش سندی
5. زبان طبیعی

## برخی مفاهیم بنیادی (توضیح دادن)

- توضیح دادن :
- فرایندی که انسان ها از طریق آن جهان را برای خود قابل درک می سازند.
- به وسیله توضیح دادن انسان ها موقعیت ها را توصیف ، تحلیل ، نقادی و آرمان پردازی می کنند.

## ادامه برخی مفاهیم بنیادی (توضیح دادن)

- ارائه توضیح و راه قبول آن از سوی دیگران برای روش شناس مردم نگار مهم است.
- رویه عملی که فرد هنگام توضیح به کار می برد و پذیرش آن از سوی دیگری

## ادامه برخی مفاهیم بنیادی (تعبیر پذیری)

- تعبیر پذیری :
- از زبانشناسی گرفته شده است یعنی جمله در محیط های متفاوت معانی متفاوت دارد.
- معنی « هوا بارانی شده » در یک منطقه گرمسیری قحطی زده با یک منطقه معتدل باران خیز متفاوت است.



## ادامه برخی مفاهیم بنیادی (تعبیر پذیری)

- پس روش شناسی مردم نگار نباید برداشت خود را از موقعیت تحمیل کند بلکه باید بکوشد خود را به جای آنها بگذارد تا بتواند آنچه را که می گذرد درک کند.

## ادامه برخی مفاهیم بنیادی (اصل و غیره)

- همه موقعیت ها جنبه هایی ناکاملی را در بر می گیرند که مشارکت کنندگان در موقعیت باید بپذیرند.
- ما در زندگی اجتماعی با یک اطلاع مبهم امورمان را می گذرانیم با این تصور که بعدا وضوح بیشتری می یابد.
- اگر در موقعیت های مبهم به چون و چرا پردازیم زندگی اجتماعی به ندرت تحقق پیدا می کند. پس همه اصل و غیره را به کار می بندیم

## ادامه برخی مفاهیم بنیادی (روش سندی)

- منظور کوشش در جهت تشخیص یک الگوی مسلط در ورای نمودها آنگونه است که هر نمودی نشانگر یا سندی دال بر وجود الگوی مسلط تلقی می گردد.
- رویدادها را نمی توان جدا از هم تحلیل کرد بلکه هر دو نیاز به کشف الگوی مسلط بر این رویداد دارند.

## ادامه برخی مفاهیم بنیادی (زبان طبیعی)

- با مقولات زبان شناختی فرق دارد.
- شیوه ای است که آدم ها از طریق آن در گفتگوهایشان نوبت می گیرند و یا در صورت قطع گفتگو در صد رفع و رجوع بر می آیند.
- این زبان با ساختار بنیادی کنش متقابل گفت و شنود سروکار دارد.



# گرایش به سوی الزام های ساختاری

- جامعه شناسی باید به الزام های تحمیل شده بر کنشگران در سطح خرد توجه بیشتری مبذول دارد.
- زیمرمن زبان طبیعی را نسبت به صحبت کننده خارجی و الزام آور می داند .
- هر چند روش شناسی مردم نگار به الزام ها در سطح خرد توجه دارد ، مانند دورکیم در سطح اجتماعی و فرهنگی اما باز هم کار زیمرمن از جهت تناقض مورد انتقاد است .

# آرون سیکورل (1974)

- جامعه‌شناسی سنتی کنشگر را بیش از حد تحت الزام ساختارهای پهن دامنه در نظر می‌گیرد.
- سیکورل خود می‌گوید رویه‌های تفسیری که کنشگران به کار می‌برند قواعد ساختاری را در نظر می‌گیرد.

# ادامه آرون سیکورل

- سیکورل : رویه های تفسیری کنشگر در عین خواص ثابت اجازه ابداع به او می دهد.
- قصد سیکورل پیوند روش شناسی مردم نگارانه با زبان شناسی ( ساخت های عمیق ) و جامعه شناسی سنتی (قواعد هنجارمند یا سطحی) بود.

# فصل هفتم : نظریه تبادل و جامعه شناسی رفتاری



## اهداف فصل 7

1. نقش روانشناسی در نظریه تبادل
2. شناخت قضایای نظریه تبادل
3. نقد هومنز بر اندیشه های کنش و ساختار
4. مرور تلفیق تبادل با سطح ساختار و کلان

## مقدمه

- از روانشناسی به ویژه کار بی اف اسکینر و اقتصاد نشات گرفته است و نظریه های دیگر را رد می کند.
- جورج هومنز و پیتر بلاو دو جامعه شناس برجسته این مکتب هستند.
- الوین گلدنر (1960) و ویلیام گود (1960) در باره فشار نقش، نظریه تبادل غیر رفتار گرایانه ای را نمودار ساختند.

## ادامه مقدمه

- از نظر جورج ریترز سه انگاره عمده در جامعه شناسی وجود دارد. بین سه انگاره واقعیت اجتماعی، تعریف اجتماعی و رفتار اجتماعی، نظریه تبادل انگاره رفتار اجتماعی است.
- انگاره واقعیت اجتماعی شامل کارکردگرایی و کشمکش و نظریه مارکسیستی است.
- انگاره تعریف اجتماعی شامل پدیدار شناسی و روش شناسی مردمی و برخی از نو مارکسیست ها هستند.

## بی . اف اسکینر و رفتارگرایی

■ آثار اسکینر مقاله های پراکنده علمی ، تخیلی ، سیاسی و عملی است که همگی در تحول جامعه شناسی رفتارگرایی موثر واقع شدند.

■ کنش متقابل ، روش شناسی مردمی و پدیدار شناسی موجودیت های رمز آمیزی را ساخته و پرداخته کردند.

■ برای فهم فرهنگ نیازی به مفاهیم افکار و ارزش ها نداریم بلکه مفاهیم پاداش و خسارت کافی است .



## ادامه بی . اف اسکینر و رفتارگرایی

- منتقد سرسخت انسان خود مختار انگاره تعریف اجتماعی است.
- رویدادهای درونی فرد را تنها متغیر وابسته می داند .
- شباهت رفتارگرایی اجتماعی با انگاره واقعیت اجتماعی در تحلیل مکانیکی و تفاوت در مرجع نظارت است.
- مرجع نظارت انگاره واقعیت اجتماعی نهادها، ساختارهای پهن دامنه و برای رفتارگرایی اجتماعی شرط رفتار است.

# مفاهیم بنیادی جامعه‌شناسی رفتاری

- جامعه‌شناسی رفتاری تلاشی برای کاربرد اصول رفتارگرایی در مورد مسائل جامعه‌شناختی است.
- از طریق شرطی شدن عامل رفتار و فرایند یادگیری پیامدهای رفتار تعدیل می‌شود.
- رفتار نخست‌کنشگر تصادفی است اما رفتارهای بعدی متأثر از محیط است. اگر با پاداش توأم باشد همان رفتار در همان موقعیت تکرار می‌شود.

## ادامه مفاهیم بنیادی جامعه‌شناسی رفتاری

- در واقع پیامدهای گذشته یک رفتار بر حالت کنونی آن تسلط دارد.
- مفاهیم بنیادی این مکتب تقویت مثبت و منفی ، تنبیه مثبت و منفی است.
- هدف تنبیه کاستن از بسامد یک کنش است و هدف پاداش افزایش بسامد یک کنش است.



## ادامه مفاهیم بنیادی جامعه‌شناسی رفتاری

- بالدوین‌ها : آدم‌ها معمولاً از طریق تقویت مثبت آموزش می‌گیرند . زیرا تقویت مثبت پیامدها و تجربه‌های خوشایند را در زندگی‌شان افزایش می‌دهد.
- تقویت‌کننده‌های ثانوی موارد دیگر همراه با موقعیت تقویت است.
- زیرا تقویت به ندرت در خلاء رخ می‌دهد.



## ادامه مفاهیم بنیادی جامعه‌شناسی رفتاری

- طی این فرایند شمار تقویت‌کننده‌ها به شدت افزایش می‌یابد.
- تقویت‌کننده‌تعمیم‌یافته مانند پول و منزلت که مشخصه آن سیری ناپذیری فرد در برابر آنها است.

# تعدیل رفتار

- برای تعدیل رفتار ، رفتاری که بیشتر از همه در جهت نزدیکی به اجرای نهایی باشد تقویت می شود.
- مراحل تعدیل رفتار اول مشخص کردن رفتار نهایی ، تعیین دامنه رفتارها و میزان نزدیکی آن به رفتار دلخواه ، حذف امکان وقوع رفتار متعارض ، استفاده از تقویت کننده مانند پول ، توجه اجتماعی ، منزلت ، تقویت واکنش های نزدیکتر به حالت نهایی. در صورت تعدیل به تدریج پاداشها متناوب و شبیه جهان واقعی گردد.

# نظریه تبادل

- نظریه تبادل در صدد آمیختن اصول رفتارگرایی با اندیشه های دیگر است.
- قبلا هم مطرح بوده است اما با کار جورج هومنز شکوفا شد.
- نظریه تبادل هومنز واکنشی در برابر انگاره واقعیت اجتماعی به ویژه کارکردگرایی ساختاری است.

# جورج هومنز و امیل دورکیم

- دورکیم گفت پدیده های اجتماعی را تنها با جامعه شناسی می توان تبیین کرد.
- هومنز سه نقد بر کار دورکیم وارد می کند.
- 1 - پدیده های اجتماعی را نمی توان با قضایای روانشناختی نشان داد.



## ادامه جورج هومنز و امیل دورکیم

- 2 - روانشناسی که دورکیم در ذهن داشت در مرحله ابتدایی رشد بود و بیشتر بر صورت های غریزی رفتار تاکید داشت.
- 3 - بیان واقعیت اجتماعی موجب ایجاد واقعیت اجتماعی دیگر کافی نیست و تبیین محسوب نمی شود. باید رابطه علت و معلولی را نشان داد.

## ادامه جورج هومنز و امیل دورکیم

- یعنی چرا یک واقعیت اجتماعی علت واقعیت اجتماعی دیگر می شود.
- واقعیت اجتماعی به واکنش های فردی می انجامد و این واکنش ها به واقعیت اجتماعی می انجامد.
- افزایش قیمت زمین در قرن 16 واقعیتی است که جنبش حصار بندی را ایجاد کرد.
- علت افزایش سود حاصل از حصار بندی و کاهش زیان بود.

# جورج هومنز و لوی اشتراوس

- پیتر بی اکه (1974) : هومنز در برابر نسخه نودورکیمی نظریه تبادل اشتراوس و اکنش نشان داده بود.
- هومنز ملهم از سنت فردگرایانه انگلیسی اسپنسر بود و اشتراوس ملهم از جمع گرایی فرانسوی دورکیم.
- اشتراوس از دورکیم هم فراتر رفته معتقد به ناخودآگاه جمعی است که برای خود بشر هم ناشناخته است.



## ادامه جورج هومنز و لوی اشتراوس

- هومنز فرض اعلام نشده سنت فکری غرب را فرض «ماهیت افراد سرانجام ماهیت جامعه را مشخص می کند» می داند.
- اکه : در کار اشتراوس جایگاه فرد کمتر از کار دورکیم است.
- اشتراوس : تبادل انسانی مبتنی بر مصلحت فردی نیست بلکه بنیادی نمادین دارد.



## ادامه جورج هومنز و لوی اشتراوس

- برای مثال جشن ازدواج یک رسم است نه این که برای کسب هدایا برگزار می شود.
- هومنز نظر اشتراوس در مورد تفاوت رفتار حیوان و انسان را نمی پذیرد.
- اشتراوس معتقد است تنها انسان توانایی کنش مبتنی بر فرهنگ را دارد. در صورتی که حیوان به گونه ای طبیعی واکنش نشان می دهد.

## ادامه جورج هومنز و لوی اشتراوس

- فرزندان در مقابل تلاش والدین نفعی به آنان نمی رسانند اما منافع را به فرزندان خود منتقل می کنند.
- نظام تبادل اشتراوس اخلاقی است اما نظام تبادل هومنز مبتنی بر منفعت است.

# جورج هومنز و کارکردگرایی ساختاری

- تبیین ساختاری : یک نهاد خاص به خاطر رابطه اش با نهادهای دیگر در چارچوب یک نظام اجتماعی وجود دارد.
- تبیین کارکردی: هر نهاد برای این وجود دارد که جامعه بدون آن نمی تواند به حیات خود ادامه دهد.
- تبیین ساختاری و تبیین کارکردی کارآمد نیست.

## ادامه جورج هومنز و کارکردگرایی ساختاری

- تاکنون مدرکی برای اثبات حقیقت قضیه کلی کارکردگرایی به دست نیامده است.
- تبیین سوم تبیین تاریخی نهادها است. نهاد حاصل یک فرایند تاریخی است
- تبیین تاریخی بیان دگرگونی در سطح روانشناختی است.



## ادامه جورج هومنز و کارکردگرایی ساختاری

- تبیین چهارم تبیین روانشناختی است. به جای این تبیین ها باید به تبیین قیاسی مبتنی بر اصول روانشناختی روی آورد.
- انقلاب صنعتی حاصل سود ناشی از کاربرد ماشین در صنایع بود .
- نقد بر کار هومنز : او به جای کارکردگرایی مرتن به صورت عامیانه کارکردگرایی پرداخت که موردتایید هیچ یک از کارکردگرایان معاصر نیست.

# قضایای بنیادی هومنز

- تقلیل گرایی از نظر هومنز فرایندی است که نشان می دهد چگونه قضایای یک علم (جامعه شناسی) منطقا می تواند از قضایای کلی تر یک علم دیگر (روانشناسی) پیروی کند.
- تاکید دورکیم بر تاثیر رفتار انسان های دیگر تاکید دارد و هومنز بر محیط فیزیکی

## ادامه قضایای بنیادی هومنز

- هومنز منکر قضایای کلی برای جامعه شناسی نبود اما مکمل آن را قضایایی دیگر می دانست که در سطح روانشناختی است.
- هومنز مهم ترین قضایای خود را در کتاب «رفتار اجتماعی و صور بنیادین» آن مطرح کرد
- وی پذیرفت که نظریه اش حاصل روانشناسی و اقتصاد است.

## ادامه قضایای بنیادی هومنز

- انسان ها خود را با هنجار تطبیق می دهند زیرا تطبیق را به نفع خود می دانند .
- برای تبیین رفتار باید به یک سری قضایا متوسل شد .
- این قضایا باید بیانگر رابطه تبادل دو طرفه باشد .



# قضایای بنیادی هومنز (قضیه موفقیت)

■ قضیه موفقیت: عملی که پاداش گرفت احتمال تکرار آن افزایش می یابد.

■ قضیه موفقیت سه مرحله دارد:

1. کنش شخص

2. نتیجه همراه با پاداش

3. تکرار کنش که دست کم در برخی از جهات مشابه کنش اولی باشد.

■ فاصله طولانی میان رفتار و پاداش احتمال تکرار را می کاهش دهد.

■ پاداش های متناوب بیش از پاداش دائمی تکرار رفتار را بر می انگیزد.

## قضایای بنیادی هومنز (قضیه محرک)

- قضیه محرک: اگر وجود محرک خاصی پاداش در پی داشته باشد در برخورد با محرک کنش تکرار می شود.
- ماهی گرفتن از آب گل آلود احتمال قلاب انداختن در آب گل آلود را افزایش می دهد.
- فرایند تعمیم یعنی رفتار به موقعیت های مشابه بسط می یابد.

## قضایای بنیادی هومنز (قضیه ارزش)

- قضیه ارزش: هرچه نتیجه یک کنش برای شخص با ارزش تر باشد احتمال بیشتری دارد که همان کنش را دوباره انجام دهد.
- پاداش کنش است که ارزش مثبت دارد اما تنبیه ارزش منفی دارد.
- تنبیه وسیله موثری برای ایجاد رفتار دلخواه نیست.
- در ارائه پاداش نباید دست و دل باز بود. پاداش می توان مادی یا نوعدوستانه باشد.



## قضایای بنیادی هومنز (قضیه محرومیت سیری)

- قضیه محرومیت-سیری : دریافت پاداش بیشتر ارزش آن را در آینده کمتر می کند .
- عامل زمان مهم است. پاداش در فواصل طولانی کمتر احتمال سیری از پاداش دارد.
- خسارت در هر رفتار با پاداش هایی مشخص می شود که یک کنشگر در فواصل معین یک کنش از دست می دهد.
- سود دریافت پاداش بیشتر در مقایسه با خسارت است.
- هر چه سود بیشتر احتمال تکرار رفتار بیشتر است.



## قضایای بنیادی هومنز (قضیه پرخاشگری – تایید)

- قضیه الف. اگر شخص از کنش خود پاداشی را که انتظار دارد به دست نیاورد و تنبیه دریافت دارد احتمال پرخاشگری افزایش می یابد. اما نتایج چنین رفتاری برایش ارزشمند تر است
- چنانچه پاداش مورد انتظار را دریافت نکند سرخورده می شود.

## ادامه قضایای بنیادی هومنز (قضیه پرخاشگری – تایید)

- قضیه ب . اگر پاداش بیش از حد چشمداشت باشد یا با تنبیه مورد انتظار روبرو نشود به احتمال بیشتر رفتار تایید آمیز از خود نشان می دهد.

# نقد بر جورج هومنز در زمینه جامعه و فرهنگ

■ در سطوح اجتماعی و فرهنگی ناکام و در زمینه برخی فرایندهای ذهنی درونی نارسا است.

■ پارسنز :

1. اصول تبیین رفتار انسانی متفاوت از حیوان است.

2. نتوانسته است کاربرد اصول روانشناسی را در تبیین خرده نظام های پیچیده کنش نشان دهد.

■ رفتار انسان تنها حاصل خواص بنیادی نیست بلکه نتیجه انواع نظام ها و ساختارهای این نظام ها است.

# نظریه تبادل تلفیقی بلاو

■ قصد بلاو فراتر رفتن از هومنز و پرداختن به تحلیل ساختارهای پیچیده است.

■ تبیین چهار مرحله ای تبادل افراد و ساختار اجتماعی :

1. تبادل بین اشخاص می انجامد به ...

2. تمایز در منزلت و قدرت می انجامد به ...

3. مشروعیت و سازمان یافتگی که ...

4. مخالفت و دگرگونی در پی دارد



## نظریه تبادل تلفیقی بلاو

- نابرابری در اعطای پاداش ، قدرت در پی دارد.
- فرد عضویت گروهی را می پذیرد که امید پاداش بیشتری از آن دارد.

## ادامه نظریه تبادل تلفیقی بلاو

- افرادی که بیشتر پاداش می دهند احتمال رهبری اشان بیشتر است.
- گروه بندی در سازمان های نخستین و دومین زمینه اختلاف ایجاد می کند.
- بلاو رفتارگرایی اجتماعی و تعریف گرایی اجتماعی را قبول نداشت.
- او به مکانیسم تاثیر توافق های ارزشی میان ساختارهای اجتماعی میان ساختارهای اجتماعی قائل بود.

# ادامه نظریه تبادل تلفیقی بلاو

■ صدقه خیرین برای نمایش الگوی رفتاری طبقه بالا است  
نه جلب سپاسگذاری محرومان .

■ چهار نوع ارزش هر یک کارکرد متفاوتی دارد:

1. جزیی گرایی

2. کل گرایانه

3. مشروعیت بخشی به اقتدار

4. مخالفت

# نقد نظر آگاهی جورج هومنز

- تاکید بر رفتارهای آشکار و چشم پوشی از تجارب درونی.
- جک آن میچل راه حل را ادغام تعریف گرایی اجتماعی با نظریه تبادل می داند .



# تلفیق نظریه تبادل با نظریه کنش متقابل نمادین از نظر سینگلمن

- ذهن : کنشگر هم از نظر دیدگاه مبادله و هم کنش متقابل یک عامل فعال است. پاداش به گونه ای ذهنی مورد ارزیابی کنشگر قرار می گیرد.
- خود: طرفین تبادل باید از طریق نقش دیگری و دیگری تعمیم یافته ارائه یا دریافت پاداش را تعیین کند.

## ادامه تلفیق نظریه تبادل با نظریه کنش متقابل نمادین از نظر سینگلمن

- جامعه : هر دو نظریه بر سطح خرد تاکید دارند. کنش متقابل به تنظیم الگوهای کنش متقابل و هومنز به تثبیت روابط بر مبنای سود مبادله توجه دارد. یعنی هر دو بر فرایند ساخت و بازسازی الگوهای کنش متقابل نظر دارند.

# منزلت کنونی نظریه های رفتار گرایانه

■ مارسدن و ماگی نی به موضوع آگاهی و نیز نهادها و ساختارهای پهن دامنه پرداخته اند.

■ ریچارد امرسون به ترکیب خرد و کلان پرداخته است.

# منزلت کنونی نظریه های رفتار گرایانه

■ لیندا مولم :

1. **تقلیل گرایی رفتارگرایی اجتماعی پذیرفته نیست** کار بلاو با روانشناسی رفتاری تفاوت بسیار دارد.
2. **بی توجهی به تبیین هنجارها و ارزش ها از طریق بررسی سابقه دانش اندوزی گروه ، نهاد یا فرهنگ رفع می شود.**
3. **برداشت مکانیکی و غیر احساسی از کنشگر است.**



[www.salampnu.com](http://www.salampnu.com)

## سایت مرجع دانشجوی پیام نور

- ✓ نمونه سوالات پیام نور : بیش از ۱۱۰ هزار نمونه سوال همراه با پاسخنامه
- تستی و تشریحی
- ✓ کتاب ، جزوه و خلاصه دروس
- ✓ برنامه امتحانات
- ✓ منابع و لیست دروس هر ترم
- ✓ دانلود کاملاً رایگان بیش از ۱۴۰ هزار فایل مختص دانشجویان پیام نور

[www.salampnu.com](http://www.salampnu.com)